

**Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa
Biroul Reprezentantului pentru Libertatea Mass-media**

Analiza proiectului de lege al Republicii Moldova cu privire la libertatea de exprimare

Prezenta analiză a fost comandată de către Biroul Reprezentantului OSCE pentru libertatea mass-media, și pregătită de către Boyko Boev, Consilier juridic, ARTICLE 19, Londra

Aprilie 2010

RECOMANDĂRI-CHEIE

Scopul proiectului de lege

- Formularea articolului 1 al proiectului de lege urmează să fie revizuită, astfel încât articolul să prevadă că legea urmărește să concretizeze conținutul dreptului la libertatea de exprimare, precum este garantat în Constituția Republicii Moldova, și să încorporeze principiile internaționale privind libertatea de exprimare.

Definiții

- Lista termenilor din articolul 2 al proiectului de lege urmează să fie scurtată, astfel încât acesta să includă doar termenii cu înțeles juridic specific.
- Definiția interesului public din articolul 2 al proiectului de lege ar trebui să prevadă că acesta include probleme referitoare la activitatea tuturor ramurilor guvernului și, în particular, aspecte referitoare la persoane publice și persoane ce exercită funcții publice – politică, sănătatea și securitatea publică, organele de forță și administrarea justiției, interesele consumătorilor și ale societății, mediul înconjurător, interesele economice, exercitarea puterii, arta și cultura. Totuși, definiția ar trebui să excludă aspecte cu caracter pur personal, ce constituie pur și simplu subiectul interesului publicului, dacă există, pentru senzațional.
- Definiția discursului care incită la ură din articolul 2 al proiectului de lege urmează să fie revizuită în conformitate cu articolul 20 al ICCPR și Principiul 12 al ARTICLE 19 al Principiilor în domeniul libertății de exprimare și egalității de la Camden. Definiția ar trebui să prevadă că discursul care incită la ură reprezintă „orice promovare a urii naționale, rasiale sau religioase ce constituie o incitare la discriminare, ostilitate sau violență.”

Caracteristici generale cu privire la libertatea de exprimare

- Articolul 3, aliniatul 1 al proiectului de lege ar trebui să precizeze că dreptul la libertatea de exprimare include „libertatea de a căuta, de a primi și de a răspândi informații și idei *de toate genurile, indiferent de frontiere, în formă orală, scrisă sau tipărită, prin intermediul artei sau oricărui alt mijloc media la discreția sa.*”
- Proiectul de lege trebuie să ceară ca orice restricție impusă dreptului la libera exprimare să îndeplinească un test strict, compus din trei părți; orice restricție (1) trebuie stipulată de lege, (2) trebuie să urmărească un scop legitim, și (3) trebuie să fie necesară pentru atingerea acestui scop.
- Articolul 3 al proiectului de lege trebuie să ceară ca organele de stat să utilizeze întotdeauna acțiunile cel mai puțin restrictive atunci când acestea intervin în procesul de exercitare a dreptului la libertatea de exprimare.
- Aliniatul 5 al articolului 3 al proiectului de lege urmează să fie revizuit astfel încât să interzică orice promovare a urii naționale, rasiale sau religioase ce reprezintă o incitare la discriminare, ostilitate sau violență. Articolul ar mai trebui să ceară în mod specific, (1) ca discursul urii să includă, în mod necesar, intenția de a promova ura împotriva unui grup țintă; și (2) că activitatea vizată creează un risc iminent de discriminare, ostilitate sau violență împotriva persoanelor ce aparțin aceluia grup.

Libertatea de exprimare în mass-media

- Toate restricțiile impuse libertății de exprimare, specificate în articolele 4 și 5, trebuie întotdeauna să îndeplinească testul, compus din trei părți, pentru a demonstra legalitatea acestora.
- Articolul 6, aliniatul 3 ar trebuie să permită confiscarea tirajului sau lichidarea instituțiilor media doar drept măsură de ultimă instanță, ca răspuns la încălcări extrem de grave ale legislației, de exemplu, în cazul unui promovări serioase și repetate a urei naționale, rasiale sau religioase, ce reprezintă o incitare la discriminare, ostilitate sau violență.

Defăimarea

- Definiția defăimării din articolul 2 urmează să fie revizuită astfel încât aceasta să prevadă că defăimarea reprezintă o relatare substanțial de falsă ce reduce stima comunității față de o persoană fizică sau juridică.
- Afirmatia calificativă din articolul 7, aliniatul 8, ce cere ca relatarea umoristică sau satirică să nu inducă publicul în eroare în privința faptelor, urmează să fie omisă.
- Afirmatia calificativă din articolul 9, aliniatul 4, ce limitează nivelul acceptat de critică adusă în adresa persoanelor care exercită funcții publice la măsura în care aceasta este necesară pentru a asigura transparența și exercitarea responsabilă a atribuțiilor lor, urmează să fie omisă.

Injurie

- Proiectul de lege nu trebuie să facă o delimitare specială dintre judecățile de valoare care se bazează sau nu pe un substrat factologic suficient. În loc, proiectul de lege ar trebuie să recunoască în mod deschis protecția opiniei, ce menționează că exprimarea unei opinii (judecăți de valoare) este protejată atât timp cât acesta este făcută cu bună credință și se bazează pe un substrat factologic stabilit și admis.
- Definiția injuriei din articolul 2 urmează să fie îmbunătățită, astfel încât aceasta să asigure că nimeni nu va purta răspundere pentru relatarea ofensatoare ce se bazează pe fapte veridice, sau ar fi și mai bine dacă răspunderea legală pentru injurie nu ar fi posibilă.

Prezumția nevinovăției

- Articolul 12 ar trebui să limiteze doar declarațiile făcute de autoritățile publice și persoanele care le reprezintă cu privire la vinovăția persoanelor acuzate de săvârșirea unei crime.
- Articolul 12, aliniatul 3 al proiectului de lege trebuie omis deoarece nu trebuie de diferențiat autoritățile publice în scopul prezumției nevinovăției.
- Articolul 12, aliniatul 4 al proiectului de lege trebuie omis, pentru ca cetățenii ordinari să-și poată exprima liber opinia referitoare la vinovăția persoanelor acuzate de săvârșirea unei crime.

Protecția informațiilor confidențiale și a surselor

- Articolul 13 nu ar trebui să împuternicească organele de urmărire penală cu dreptul de a obliga persoana să-și divulge sursele de informații.
- Articolul 13 trebuie ar trebui să stabilească că interesul față de divulgare este întotdeauna contrabalansat cu dauna adusă libertății de exprimare.

- Circumstanțele ce justifică divulgarea surselor de informații enumerate în articolul 13 trebuie armonizate cu recomandarea R (2000) 7 a Consiliului European.
- Articolul 13 ar trebui să stabilească că sursele de informații pot fi divulgate doar la solicitarea unei persoane fizice sau organ ce are interes direct și legitim.
- Articolul 13 ar trebui să limiteze accesul la sursele de informații divulgate cât este posibil, asigurând că informația dezvăluită este oferită doar celor care au solicitat divulgarea.

Diverse: lacune substanțiale

- Proiectul de lege ar trebui să acorde protecție turnătorilor de informații.
- Proiectul de lege ar trebui să ofere un grad special de protecție a informațiilor colectate sau create în scopuri jurnalistice împotriva acțiunilor de percheziție sau confiscare ale autorităților.
- Proiectul de lege ar trebui să includă o prevedere care să stipuleze că prevederile referitoare la protecția onoarei, demnității și reputației publice urmează să fie interpretate conform Convenției Europene a Drepturilor Omului și jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului.

Garanții procedurale pentru dreptul la libera exprimare

- Articolul 20, aliniatul 1, litera b) al proiectului de lege, ce le permite părților interesate să înainteze o acțiune în defăimare în numele unei persoane decedate, urmează să fie omis.
- Procentajul taxelor de stat, stipulat în articolul 19, urmează să fie ridicat astfel încât să limiteze și mai mult posibilitățile de a cere compensații pecuniare excesive pentru repararea prejudiciului material.
- Măsurile prezentate în articolul 22 al proiectului de lege urmează să fie modificate astfel încât să întrunească testul, compus din trei părți pentru evaluarea legalității restricțiilor impuse dreptului la libertatea de exprimare.
- Proiectul de lege ar trebui să rezerve utilizarea măsurilor menționate în articolul 22 în cazurile excepționale.
- Exonerarea de răspundere prevăzută de articolul 28 trebuie extinsă astfel încât să cuprindă și discursurile livrate în timpul ședințelor desfășurate de organele legislative și autoritățile locale.
- Articolul 24 al proiectului de lege, ce stabilește sarcina probațiunii, urmează să fie modificat astfel încât să clarifice că îndată ce pârâtul stabilește că informația răspândită este de interes public, reclamantul trebuie să demonstreze intenția criminală pentru ca plângerea să meargă mai departe.
- Articolul 29 al proiectului de lege, ce permite persoanelor juridice/ societăților comerciale să intenteze o acțiune în vederea reparării daunelor morale, urmează să fie omis.
- Proiectul de lege ar trebui să stabilească plafonul maxim pentru acordarea compensațiilor morale.

- Proiectul de lege ar trebui să prevadă în mod explicit că sancțiunile pentru exprimare sunt strict proporționale prejudiciului cauzat.
- Proiectul de lege ar trebui să prevadă protecția față de declarațiile din cereri, scrisori sau plângeri către autoritățile publice făcute cu rea-credință.
- Proiectul de lege ar trebui să introducă o prevedere specială ce ar recunoaște protecția „discriminării rezonabile”, împuternicind nu doar instituțiile media, ci și orice persoană cu dreptul de a o invoca.
- Proiectul de lege ar trebui să excludă din sfera de răspundere pentru defăimare persoanele care nu sunt autorii sau editorii informației, precum și cei care au publicat declarațiile, neștiind și neavând cum să știe că de fapt contribuiau la diseminarea declarațiilor defăimătoare.
- Proiectul de lege ar trebui să împuternicească instanțele de judecată cu dreptul de a exclude pretențiile nefondate la etapa inițială pentru a preveni suprimarea de către reclamanți răuvoitori a criticilor făcute de mass-media, prin inițierea cazurilor de defăimare fără șanse de succes.

I. Introducere

Prezentul Memorandum conține analiza elaborată de ARTICLE 19 a proiectului de lege al Republicii Moldova privind libertatea de exprimare (în continuare „proiect de lege”);¹ ce a fost prezentat Parlamentului de către Guvernul Republicii Moldova în anul 2009. Prezentul Memorandum va fi lansat înainte ca proiectul de lege să fie examinat în cea de-a doua lectură de către Parlament.

Prezentul Memorandum analizează proiectul de lege din punct de vedere al compatibilității acestuia cu standardele internaționale relevante din domeniul drepturilor omului. De asemenea, Memorandum-ul examinează proiectul de lege în lumina celor mai bune practice internaționale din domeniul legislației privind libertății de exprimare. Constituția Republicii Moldova recunoaște caracterul obligatoriu al legislației internaționale cu privire la drepturile omului și proclamă în articolul 4 supremația acesteia față de legislația națională. Așadar, autoritățile Moldovei sunt obligate să se conformeze prevederilor *Acordului internațional cu privire la drepturile politice și civile*² („ICCPR”) și celor ale *Convenției Europene pentru Drepturile Omului*³ („Convenția Europeană”), ce au stat la baza analizei acestui proiect de lege.

ARTICLE19 este o organizație internațională, neguvernamentală în domeniul drepturilor omului, ce colaborează cu organizațiile-partenere din toată lumea în vederea protecției și promovării dreptului la libertatea de exprimare. Anterior, organizația a oferit expertize legale guvernelor și societăților civile din peste 30 de țări⁴ pe marginea legilor cu privire la mass-media. Cât privește Republica Moldova, ARTICLE 19 a expertizat o serie de legi și proiecte de legi cu privire la libertatea de exprimare și libertatea de informare, precum versiunile proiectelor de lege privind libertatea de informare din anii 1999 și 2000, versiunea proiectului de lege privind libertatea presei din 2003, versiunea proiectului de lege privind promovarea participării și transparenței în procesul de luare a deciziilor de către autoritățile publice din anul 2006, Codul Audiovizualului, versiunea proiectului de lege cu privire la secretul de stat din 2008. ARTICLE 19 a mai analizat și prevederile referitoare la defăimare din legislația Republicii Moldova în Memorandum-ul său din anul 2006 cu privire la modificările operate în vederea decriminalizării defăimării și în Comentariul din 2008 pe marginea propunerii președintelui Republicii Moldova privind daunele morale cauzate de defăimare.⁵

Proiectul de lege propus este laudat pentru că urmărește să elaboreze conținutul dreptului la libertatea de exprimare, precum este garantat în Constituția Republicii Moldova, și să încorporeze principiile internaționale privind libertatea de exprimare. Deși Moldova a abolit defăimarea criminală în anul 2004, legislația și practica națională în sfera libertății de exprimare rămâne a fi una

¹ ARTICLE 19 nu poartă răspunderea pentru corectitudinea traducerii sau pentru comentariile făcute în baza traducerii eronate sau greșite.

² Adoptat și disponibil pentru semnătură, ratificare sau aderare de către Rezoluția Adunării Generale a ONU 2200A, (XXI), 16 decembrie 1966, intrat în vigoare la 3 ianuarie 1976. Moldova a ratificat Acordul în 1993.

³ Adoptat la 4 noiembrie 1950, E.T.S. Nr.5, intrat în vigoare la 3 septembrie 1953. Moldova a ratificat Convenția în 1997.

⁴ Aceste analize pot fi găsite pe pagina web a ARTICLE 19, la <http://www.article19.org/publications/law/legal-analyses.html>.

⁵ Analizele legislației moldovenești în domeniul mass-media sunt postate pe pagina web a ARTICLE 19, la <http://www.article19.org/publications/law/legal-analyses.html>.

problematică.⁶ Așadar, introducerea acestui proiect de lege va reprezenta un pas înainte semnificativ în realizarea dreptului la libertatea de exprimare în Republica Moldova.

Totodată, ARTICLE 19 este serios îngrijorată de caracterul vag al unor prevederi ale proiectului de lege, întrucât standardele internaționale din domeniul libertății de exprimare nu sunt întotdeauna reflectate corect în principiile legale ale proiectului de lege. În special, proiectul de lege nu reușește să asigure ca toate restricțiile impuse dreptului la libertatea de exprimare să întrunească cerința necesară privind testul, compus din trei părți, și ca măsurile de confiscare a tirajului sau lichidare a instituțiilor media să fie permise doar drept măsură de ultimă instanță ca răspuns la încălcările deosebit de grave ale legii. Prevederea privind protecția surselor confidențiale nu este pe deplin în conformitate cu recomandarea R (2000)7 a Consiliului Europei. Protecția „defăimării rezonabile” nu poate fi invocată de către toți cetățenii. Regimul de măsuri pentru asigurarea acțiunilor legale este confuz, și măsurile propuse pot fi utilizate într-un sens larg. În final, proiectul de lege permite persoanelor interesate să intenteze acțiuni în cazurile de defăimare din numele persoanelor decedate.

Secțiunea II a Memorandum-ului rezumă principiile internaționale generale din domeniul libertății de exprimare și defăimării, ce au fost utilizate la realizarea analizei, bazându-se pe jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului. Analiza se referă și la o serie de documente elaborate de ARTICLE 19 și aprobate de organisme internaționale și alți actori. În particular, noi ne referim la *Definirea Defăimării: principii în domeniul libertății de exprimare și protecția reputațiilor* („Definirea Defăimării”)⁷, drept un document autoritar ce stabilește standarde, elaborat în baza jurisprudenței dreptului constituțional și internațional comparat. Documentul conține principii care au dobândit o aprobare internațională semnificativă, inclusiv aprobarea celor trei mandate oficiale în domeniul libertății de exprimare: Raportorul special al ONU în domeniul libertății opiniei și expresiei, Reprezentantul OSCE pentru libertatea mass-media și Raportorul special al OAS în domeniul libertății de exprimare.⁸ Mai mult, ARTICLE 19 se bazează și pe Principiile în domeniul libertății de exprimare și egalitate de la Camden („Principiile Camden”), o interpretare progresivă a legislației și standardelor internaționale referitoare la echilibru dintre dreptul la libertatea de exprimare și egalitate elaborată de ARTICLE 19 în consultare cu oficialii inter-guvernamentali de nivel înalt, reprezentanții societății civile și experții din domeniul academic.⁹

Secțiunea III a prezentului Memorandum conține o analiză detaliată a prevederilor proiectului de lege.

II STANDARDE INTERNAȚIONALE

II.1 Garanții pentru libertatea de exprimare

⁶ Asociația Presei Independente din Moldova a estimat că din cele 165 sentințe emise de Curtea Europeană a Drepturilor Omului împotriva Republicii Moldova până la data de 1 octombrie 2009, aproximativ 10% se refereau la încălcarea dreptului la libertatea de exprimare. Cazurile împotriva RM pentru încălcarea dreptului la libera exprimare sunt: de exemplu: *Amihalachioaie c. Moldovei*, 20 iulie 2004, cererea nr. 60115/00; *Busuioc c. Moldovei*, 21 martie 2005, cererea nr. 61513/00; *Partidul Popular Creștin Democrat c. Moldovei*, 14 mai 2006, cererea nr. 28793/02; *Kommersant Moldov c. Moldovei*, 7 ianuarie 2007, cererea nr. 41827/02; *Manole și alții c. Moldovei*, 17 septembrie 2009, cererea nr. 13936/02.

⁷ Londra: ARTICLE 19, 2000.

⁸ Vezi declarația lor comună din 30 noiembrie 2000, disponibilă la:

<http://www.unhchr.ch/hurricane/hurricane.nsf/view01/EFE58839B169CC09C12569AB002D02C0?opendocument>

⁹ ARTICLE 19, Principiile în domeniul libertății de exprimare și egalitate de la Camden (aprilie 2009), disponibile la <http://www.article19.org/advocacy/campaigns/camden-principles/index.html>.

Dreptul internațional acordă o protecție puternică dreptului la libertatea de exprimare. Articolul 12 al Declarației Universale pentru Drepturile Omului („DUDO”), cel mai important document în domeniul drepturilor omului elaborat sub auspiciile Națiunilor Unite și adoptat în anul 1948, garantează dreptul la libertatea de exprimare în următorii termeni:

Orice persoană are dreptul la libertatea de opinie și de exprimare, ceea ce implică dreptul de a avea opinii fără ingerințe și acela de a căuta, de a primi și de a răspândi, indiferent de frontiere, informații și idei prin orice mijloc de exprimare.¹⁰

La ora actuală această prevedere a devenit cea ce se cunoaște ca drept internațional cutumiar, bază a dreptului care este considerată obligatorie pentru toate statele drept materie a uzului internațional.¹¹ Acordul Internațional cu privire la drepturile civile și politice („ICCPR”),¹² precizează multe dintre drepturile incluse în DUDO, impunând statelor-părți obligații legale formale în vederea respectării prevederilor sale. Articolul 19 al ICCPR garantează dreptul la libertatea de exprimare în termeni foarte similari celor din articolul 19 al DUDO. Libertatea de exprimare este protejată și de către trei sisteme regionale în domeniul drepturilor omului: articolul 10 al *Convenției Europene pentru Drepturile Omului* (Convenția Europeană)¹³, articolul 13 al *Convenției americane privind drepturile omului*¹⁴ și articolul 9 al *Cartei africane privind drepturile omului și ale popoarelor*.¹⁵

Articolul 10 (1) al Convenției Europene, la care Republica Moldova este parte, prevede:

Orice persoană are dreptul la libertatea de exprimare. Acest drept cuprinde libertatea de opinie și libertatea de a primi sau de a comunica informații ori idei fără amestecul autorităților publice și fără a ține seama de frontiere.

Dreptul la libertatea de exprimare este în general considerat un drept extrem de important. El este crucial nu doar pentru auto-realizarea individuală, având o importanță-cheie ca drept ca atare; el este fundamental și pentru funcționarea corespunzătoare a democrației și pentru aplicarea altor drepturi ale omului. Democrația nu poate funcționa fără o exprimare liberă. Acest fapt a fost recunoscut de către instanțele de judecată și organismele internaționale din toată lumea. Merită să ne amintim că la prima ședință, din 1946, Adunarea Generală a ONU a adoptat Rezoluția 59 (I) ce prevede: „Libertatea de informare reprezintă un drept fundamental al omului... standard al tuturor libertăților consacrate de Organizația Națiunile Unite.”¹⁶

Acest lucru a fost repetat și de alte instanțe de judecată și organisme. De exemplu, Comitetul ONU pentru drepturile omului a menționat:

Dreptul la libertatea de exprimare este de primă importanță în orice societate democratică¹⁷

Curtea Europeană a Drepturilor Omului („Curtea Europeană”) de asemenea a precizat importanța libertății de exprimare:

¹⁰ Rezoluția Adunării Generale a ONU 217A(III), adoptată la 10 decembrie 1948.

¹¹ Pentru opinii judiciare pe marginea garanțiilor în domeniul drepturilor omului în dreptul internațional cutumiar, vezi *Barcelona Traction, cazul Light and Power Company Limited (Belgia c. Spania) (etapa a doua)*, CIJ Rep. 1970 3 (Curtea Internațională a Justiției); *opinia Namibiei*, CIJ rep. 1971 16, Opinie separată, judecătorul Ammoun (Curtea Internațională a Justiției); *Filartiga c. Pena-Irala*, 630 F. 2d876 (1980) (Curtea de Apel SUA de circumscripție, circumscripția nr. 2). Pentru critici academice, vezi M.S. McDougal, H.D. Laswell și L.C. Chen, *Drepturile Omului și Ordinea Publică Mondială*, (Yale University Press: 1980), pp.273-74, 325-27.

¹² Rezoluția Adunării Generale a ONU 2200A (XXI), adoptată la 16 decembrie 1966, în vigoare din 23 martie 1976.

¹³ Adoptată la 4 noiembrie 1950, în vigoare din 3 septembrie 1953.

¹⁴ Adoptată la 22 noiembrie 1969, în vigoare din 18 iulie 1978.

¹⁵ Adoptată la 26 iunie 1981, în vigoare din 21 octombrie 1986.

¹⁶ 14 decembrie 1946. „Libertatea de informare” se referă în sens larg la libertatea circulației informației și ideilor.

¹⁷ *Tae-Hoon Park c. Republicii Coreene*, 20 octombrie 1998, Comunicarea nr. 628/1995, aliniatul 10.3.

Libertatea de exprimare constituie una dintre temeliile esențiale ale unei societăți (democratice), una dintre condițiile fundamentale pentru progresul acesteia și pentru evoluția fiecărui om... aceasta este aplicabilă nu doar „informației” sau „ideilor” care sunt primite în mod favorabil sau privite ca inofensive sau ca o chestiune de indiferență, dar și celor care ofensează, șochează sau deranjează statul sau orice parte a comunității. Acestea sunt cerințele pluralismului, toleranței și spiritului deschis fără de care nu este posibilă „o societate democratică”.¹⁸

Garanția libertății de exprimare se aplică în cazul mass-mediei cu o valoare aparte. Curtea Europeană a subliniat permanent „rolul pre-eminent al presei într-un stat de drept.”¹⁹ Acesta a mai declarat:

Libertatea presei acordă publicului unul dintre cele mai bune mijloace ce le ajută să descopere și să-și formeze o opinie referitoare la ideile și atitudinile liderilor săi politici. În special, acesta le oferă politicienilor posibilitatea să reflecte și să comenteze pe marginea preocupărilor opiniei publice; astfel acesta permite tuturor să participe în dezbaterile politice libere, ce stau la baza conceptului unei societăți democratice.”²⁰

Curtea Europeană a mai declarat că mass-media este responsabilă pentru răspândirea informației și ideilor de interes public din toate domeniile:

În timp ce presa nu trebuie să depășească restricțiile stabilite (pentru protecția intereselor prevăzute în articolul 10 (2)... aceasta este obligată să răspândească informație și idei de interes public. Presa are sarcina nu doar să răspândească astfel de informație și idei; publicul de asemenea are dreptul să le primească. Dacă ar fi fost altfel, presa nu ar putea să joace rolul său vital de „câini de pază publici”.²¹

II.2 Restricții impuse dreptului la libertatea de exprimare

Dreptul internațional permite restricții limitate asupra dreptului la libertatea de exprimare în vederea protejării diferitor interese, inclusiv a reputației. Parametrii unor astfel de restricții sunt stipulați în articolul 10(2) al Convenției Europene, ce prevede:

Exercitarea acestor libertăți ce comportă îndatoriri și responsabilități, poate fi supusă unor formalități, condiții, restrângeri sau sancțiuni prevăzute de lege, care constituie măsuri necesare, într-o societate democratică, pentru securitatea națională, integritatea teritorială sau siguranța publică, apărarea ordinii și prevenirea infracțiunilor, protecția sănătății sau a moralei, protecția reputației sau a drepturilor altora, pentru a împiedica divulgarea de informații confidențiale sau pentru a garanta autoritatea și imparțialitatea puterii judecătorești.

Orice restricție impusă dreptului la libertatea de exprimare trebuie să fie întrunească un test strict, compus din trei părți. Acest test, care fost confirmat atât de Comitetul pentru Drepturile Omului²² cât și de Curtea Europeană²³ cere ca orice restricție (1) să fie prevăzută de lege, (2) a fost impusă pentru a proteja interesul legitim (incluzând, după cum s-a remarcat, protecția reputației altora, relevantă pentru comentariile incluse aici), și (3) restricția este necesară pentru a atinge acest interes. În particular, pentru ca o restricție să fie considerată necesară, aceasta trebuie să limiteze cât mai puțin posibil libertatea de exprimare, să fie planificată atent, astfel încât să atingă obiectivul scontat, și aceasta nu trebuie să fie arbitrară, injustă sau bazată pe considerații iraționale.²⁴ Restricțiile vagi sau

¹⁸ *Handyside c. Regatului Unit*, 7 decembrie 1976, cererea nr. 5493/72, aliniatul 49. Declarații de așa gen abundă în jurisprudența instanțelor de judecată și a altor organisme judiciare din toată lumea.

¹⁹ *Thorgeirson c. Islandei*, 25 iunie 1992, cererea nr. 13778/88, aliniatul 63.

²⁰ *Castells c. Spaniei*, 24 aprilie 1992, cererea nr. 11798/85, aliniatul 43.

²¹ *Vezi Castells c. Spaniei*, nota 20, aliniatul 43; *The Observer and Guardian c. Regatului Unit*, 26 noiembrie 1991, cererea nr. 13585/88, aliniatul 59; și *The Sunday Times c. Regatului Unit* (II), 26 noiembrie 1991, cererea nr. 13166/87, aliniatul 65.

²² De exemplu, *Lapteševich c. Belarus*, 20 martie 2000, Comuniacarea nr. 780/1997.

²³ De exemplu, *Goodwin c. Regatului Unit*, 27 martie 1996, cererea nr. 17488/90.

²⁴ *Vezi The Sunday Times c. Regatului Unit*, 26 aprilie 1979, cererea nr. 6538/74, aliniatul 49 (Curtea Europeană pentru Drepturile Omului)

cu o definiție largă, chiar dacă acestea satisfac criteriul „prevăzut de lege”, nu sunt acceptabile deoarece ele depășesc ceea ce se cere strict pentru protecția interesului legitim.

III. Analiza proiectului de lege

Proiectul de lege urmărește două scopuri. Conform articolului 1, acesta caută să garanteze exercitarea dreptului la libertatea de exprimare și să stabilească un echilibru dintre: 1) dreptul la libertatea de exprimare și la protecția onoarei, demnității și reputației profesionale, și 2) dreptul la libertatea de exprimare și dreptul la respectarea vieții private și de familie a persoanei. În acest sens, proiectul de lege precizează conținutul și restricțiile impuse asupra dreptului la libertatea de exprimare și stabilește procedurile de examinare a cazurilor de defăimare și de încălcare a dreptului la respectarea vieții private și de familie a persoanei.

Proiectul de lege conține norme reale și procedurale foarte detaliate grupate în două capitole și treizeci și patru de articole. Primul capitol conține în mare parte prevederi reale referitoare la diverse aspecte ale dreptului la libertatea de exprimare, dreptul la onoare, demnitate și reputație profesională și dreptul la respectarea vieții private și de familie a persoanei. Proiectul de lege stabilește scopul și sfera de aplicare a legii, prezintă definițiile termenilor utilizați, și stabilește principiul interzicerii cenzurii și dreptul la protecția surselor confidențiale de informație.

Cel de-al doilea capitol include norme procedurale referitoare la defăimare și cazurile ce țin de încălcarea vieții private. Normele stabilesc procedurile pentru examinarea plângerilor atât în instanță cât și în afara acesteia, incluzând perioada de timp pentru acțiunile legale, elemente ale plângerilor, taxe judiciare, competența personală de a intenta o acțiune în defăimare și încălcarea drepturilor vieții private, jurisdicția curții de a examina astfel de plângeri, măsuri de asigurare a acțiunilor legale, exonerarea de răspundere, prezumții în favoarea libertății de exprimare în cazurile de defăimare, și repararea și plata compensațiilor. Toate articolele acestui proiect de lege includ mai multe aliniate.

IV. Privire generală asupra prevederilor de bază

IV.1 Aspecte pozitive

ARTICLE 19 laudă proiectul de lege pentru o serie de elemente pozitive. Cel mai important dintre acestea este respectarea expresă a standardelor internaționale din domeniul drepturilor omului și efortul de a încorpora aceste standarde în legislația națională. Alte elemente pozitive sunt: precizarea conținutului dreptului la libertatea de exprimare și a drepturilor și privilegiilor implicite dreptului la libertatea de exprimare, precum și protecția informației și surselor confidențiale.

Proiectul de lege introduce o serie de garanții progresive pentru libertatea de exprimare. De exemplu, acesta stabilește principiul că persoanele care exercită funcții publice trebuie să tolereze mai multă critică în adresa lor decât cetățenii ordinari. În continuare, se stabilesc cerințe pentru a determina legalitatea tuturor restricțiilor impuse asupra libertății de exprimare. Cenzura în mass-media este interzisă. Mai mult, proiectul de lege conține garanții referitoare la dreptul la viața privată și de familie, introducând o protecție puternică a informației publicate referitoare la probleme de interes public.

Concomitent, o serie de prevederi limitează inutil dreptul la libertatea de exprimare. În continuare ne vom concentra asupra acestor recomandări generale.

IV.2 Domenii problematice

IV.3

IV.3.1 Scopul legii

Privire generală

Conform articolului 1, proiectul de lege urmărește să promoveze și să garanteze exercitarea dreptului la libertatea de exprimare precum și să stabilească un echilibru între asigurarea dreptului la libertatea de exprimare și informare și a dreptului la protecția onoarei, demnității, reputației profesionale și a dreptului la respectul vieții private și de familie a persoanei.

Proiectul de lege conține două prevederi ce se referă direct la echilibrul între asigurarea dreptului la libertatea de exprimare și informare și a dreptului la protecția onoarei, demnității, reputației profesionale și a dreptului la respectul vieții private și de familie a persoanei. Conform alineatului 2 al articolului 7 o persoană poate fi restabilită în drepturile sale în cazul în care informația diseminată despre ea este falsă și defăimătoare. Conform alineatul 4 al articolului 10, citit împreună cu alineatul 3 al aceluiași articol, echilibrul între dreptul la libertatea de exprimare și dreptul la respectul vieții private depinde de echilibrul dintre interesul publicului de a cunoaște o careva informație privată și interesul cetățeanului de a ascunde această informație de la public.

Analiză

Există probleme în ceea ce privește formularea articolului 1 al proiectului de lege. Nu e corect de a spune că proiectul de lege încearcă să garanteze drepturi. Tratatul internațional și Constituțiile naționale garantează drepturi, inclusiv dreptul la libertatea de exprimare. Din contra, scopul legilor – precum este prezentul proiect de lege – ar trebui să fie precizarea prevederilor incluse în Constituții și tratatele internaționale.

În continuare, ține de competența judecătoresc, și nu a legislativului, să determine echilibrul dintre drepturi deoarece acest echilibru trebuie stabilit în contextul situațiilor specifice în care a fost făcută relatarea contestată. Stabilirea acestui echilibru într-o lege este imposibil deoarece legiuitorii nu pot să prevadă toate circumstanțele posibile ce ar implica un conflict dintre aceste drepturi și, în consecință, nu pot oferi o reglementare corespunzătoare.

Ținând cont de faptul că doar două prevederi din cele treizeci și patru ale proiectului de lege se referă direct la echilibrul dintre dreptul la libertatea de exprimare, dreptul la protecția onoarei, demnității și reputației profesionale și dreptul la respectarea vieții private și de familie, ar fi o exagerare să se declare că prezentul proiect de lege caută să stabilească un echilibru dintre aceste drepturi. Așadar, ar fi mai corect de zis că proiectul de lege caută să încorporeze principiile internaționale generale privind libertate de exprimare.

În final, luând în considerare articolul 12, ce stabilește dreptul la prezumția nevinovăției pentru săvârșirea unei infracțiuni sau contravenții administrative, nu este corect să spunem că proiectul de lege se referă la doar echilibru dintre cele trei drepturi specificate în articolul 1. Existența articolului 12 relevă că proiectul de lege reglementează și echilibrul dintre dreptul la libertatea de exprimare și dreptul la un proces echitabil.

Formularea articolului 1 ar trebui revizuită astfel încât acesta să prevadă că legea are drept scop să precizeze conținutul dreptului la libertatea de exprimare, precum acesta este garantat de Constituție, încorporând totodată și practicile internaționale cu privire la libertatea expresiei.

Recomandări:

- Formularea articolului 1 al proiectului de lege urmează să fie revizuită, astfel încât articolul să prevadă că legea urmărește să concretizeze conținutul dreptului la libertatea de exprimare, precum este garantat în Constituția Republicii Moldova, și de a încorpora principiile internaționale privind libertatea de exprimare.

IV.3.2 Definiții

Privire generală

Articolul 2 al proiectului de lege definește douăzeci și trei termeni-cheie, precum: defăimarea, răspândire, informație, fapt, judecată de valoare, judecată de valoare care nu se bazează pe un substrat factologic suficient, injurie, cenzură, informație despre viața privată și de familie, interes public, autoritate publică, persoană care exercită funcții publice, persoană publică, document al autorității publice, comunicat al autorității publice, mass-media, investigație jurnalistică, dezmințire, rectificare, replică, scuze, discurs care incită la ură și unitate convențională.

În această secțiune, noi oferim comentarii pe marginea a două definiții – definiția interesului public (articolul 2, litera j) și definiția discursului de ură (articolul 2, litera v). Interesul public este definit drept „interesul societății (și nu simpla curiozitate a indivizilor) față de evenimentele ce țin de exercitarea puterii publice într-un stat democratic, fie față de alte probleme care, în mod normal, trezesc interesul societății sau a unei părți a ei”. Discursul care incită la ură (discursul de ură) este definit drept “orice formă de exprimare care provoacă, propagă, promovează sau justifică ura rasială, xenofobia, antisemitismul sau alte forme de ură fondate pe intoleranță.”

Analiză

Mulți dintre termenii incluși în lista din articolul 2 sunt clari și nu necesită definiții legale. Astfel de termeni sunt „fapt”, „investigație jurnalistică”, „replică”, „scuză”, „document al autorității publice”, „dezmințire”. Includerea definițiilor legale ale acestor termeni ordinari complică textul legii. Așadar, se recomandă ca doar termenii ce au un înțeles juridic specific să fie incluși în articolul 2.

Interesul public

E lăudabil faptul că proiectul include definiția „interesului public”. Totodată, definiția dată este confuză și tautologică, definind interesul public drept „interesul societății... în probleme care, în mod normal, trezesc interesul societății sau a unei părți a ei”.

Chiar dacă definiția cuprinde o sferă largă de interese – fapt ce se conformează celor mai bune practice privind protecția dreptului la libertatea de exprimare²⁵ - ea nu prevede clar dacă interesul față de viața privată a persoanelor ce exercită funcții publice intră în sfera de acțiune a acestui termen. Curtea Supremă a SUA a menționat că interesul public se extinde practic asupra tuturor activităților realizate de aceste persoane, inclusiv și asupra celor din viața privată:

Orice informație ce se referă la corespunderea sau nu a unei persoane publice pentru funcția deținută este importată. Calități personale precum lipsa de onestitate, încălcarea legii sau motivația nepotrivită nu sunt acceptate pentru a corespunde la o funcție, deși aceste caracteristici (4001 SUA 265, 274) pot de asemenea afecta și viața privată a oficialului.²⁶

²⁵ Instanțele de judecată au accentuat că urmează să se acorde o citire foarte largă conceptului și în cazul în care apar careva dubii, deciziile urmează să fie luate în favoare libertății de exprimare. Vezi, de exemplu, A c. B (o companie) și C, (2000) EWCA Civ 337, 11 martie 2002, Curtea de Apel (Regatul Unit).

²⁶ *Garrison c. Louisiana*, 402 SUA 256, pp.273-4.

Această poziție este urmată și de Curtea Europeană care a decis că „interesul public” se extinde asupra tuturor problemelor de interes public și, în special că „nu este nici o garanție... pentru a face deosebirea... dintre discuții politice și discuții referitoare la alte probleme de interes public.”²⁷ Pentru a clarifica și evita limitarea neoportună a acestui concept, noi recomandăm că proiectul de lege să revizuiască definiția interesului public, astfel încât aceasta să includă probleme referitoare la toate ramurile de guvernare – și, în special, aspecte ce țin de persoanele publice și persoanele ce exercită funcții publice, politică, sănătatea și securitatea publică, ordinea de drept și administrarea justiției, interesele consumatorilor și ale societății, interese economice și de mediu, exercitarea puterii, arta și cultura. Totuși, definiția nu include aspecte pur personale față de care interesul publicului este pur și simplu de natură senzațională.

Discursul de ură

În opinia noastră definiția „discursul de ură” ar trebui să fie „orice promovare a urii naționale rasiale sau religioase ce constituie o incitare la discriminare, ostilitate sau violență”, astfel încât aceasta să reflecte articolul 20, aliniatul 2 al ICCPR. Noi de asemenea considerăm că definiția discursului de ură din articolul 2 al proiectului de lege poate fi îmbunătățită prin precizarea conceptelor-cheie din definiția discursului de ură menționată în Principiile Camden, în special Principiul 12 care prevede:

- i. Termenii „ură” și „ostilitate” se referă la emoții intense și iraționale de rușine, dușmănie și detestare față de un grup țintă.
- ii. Termenul „promovare” urmează să fie înțeles drept intenția de a promova ura în mod public față de un grup țintă.
- iii. Termenul „incitare” se referă la declarațiile referitoare la grupurile naționale, rasiale sau religioase ce creează un risc iminent de discriminare, ostilitate sau violență împotriva persoanelor ce fac parte din aceste grupuri.
- iv. Promovarea, de către diferite comunități, a unui sens pozitiv al identității de grup nu constituie discurs de ură.

Recomandări:

- Lista termenilor din articolul 2 urmează să fie scurtată astfel încât să includă doar termenii cu înțeles juridic specific.

- Definiția interesului public din articolul 2 al proiectului de lege urmează să fie revizuită, astfel încât să includă probleme referitoare la activitatea tuturor ramurilor guvernului și, în particular, aspecte referitoare la persoane publice și persoanele ce îndeplinesc funcții publice – politică, sănătatea și securitatea publică, ordinea de drept și administrarea justiției, interesele consumatorilor și ale societății, mediul înconjurător, interesele economice, exercitarea puterii, arta și cultura. Totuși, definiția ar trebui să excludă aspectele cu caracter pur privat, față de care interesul publicului este pur și simplu de natură senzațională. dacă există.

- Definiția discursului care incită la ură (discurs de ură) din articolul 2 al proiectului de lege urmează să fie revizuită în conformitate cu articolul 20 al ICCPR și Principiul 12 al Principiilor de la Camden. Definiția ar trebui să stipuleze că discursul care incită la ură este „orice promovare a urii naționale, rasiale sau religioase ce reprezintă o incitare la discriminare, ostilitate sau violență.”

IV.3.3 Caracteristici generale ale libertății de exprimare

²⁷ *Thorgeir Thorgeirson c. Islandei*, nota 19, aliniatul 64.

Privire generală

Conținutul și sensul dreptului la libertatea de exprimare este prezentat în Capitolul 1 al proiectului de lege.

Articolul 3, aliniatele 1 și 2 prevăd că „libertatea de exprimare... cuprinde libertatea de a căuta, primi și comunica fapte și idei (și) protejează atât conținutul, cât și forma informației exprimate, inclusiv informația care ofensează, șochează sau deranjează.” Articolul 2, aliniatele 3 și 4 permit restricțiile impuse libertății de exprimare doar în cazul în care acestea sunt „necesare într-o societate democratică pentru a proteja securitatea națională, integritatea teritorială sau siguranța publică, a apăra ordinea și preveni infracțiunile, a proteja sănătatea sau morala, reputația sau drepturile altora, pentru a împiedica divulgarea de informații confidențiale sau a garanta autoritatea și imparțialitatea puterii judecătorești” și doar dacă acestea sunt „proporționale cu situația care a determinat-o, respectându-se exigența echilibrului just între interesul protejat și libertatea de exprimare.” Articolul 3, alinatul 5 prevede că garanțiile privind libertatea de exprimare nu se extind asupra discursurilor care incită la ură sau violență.

Analiză

În primul rând, articolul 3, aliniatul 1 definește libertatea de exprimare ca drept ce cuprinde libertatea de a „căuta, primi și comunica fapte și idei”. Totuși, trebuie să se țină cont de formularea articolului 19 al ICCPR, care prevede că dreptul la libertatea de exprimare include „libertatea de a căuta, primi și comunica informații și idei *de toate genurile, indiferent de frontiere, în formă orală, scrisă sau tipărită, prin intermediul artei sau orice alt mijloc media la discreția sa.*” Prevederi suplimentare ce ar prevedea protejarea tuturor tipurilor de idei ar clarifica că libertatea de exprimare se extinde asupra exprimării oricărei idei sau fapt. Concomitent, prevederea referitoare la faptul că libertatea de exprimare include posibilitatea de a alege mijlocul media ar complimenta prevederea existentă din paragraful 2 referitoare la faptul că libertatea de exprimare protejează forma în care o informația sau ideea este exprimată. În final, expresia „indiferent de frontiere” precizează că statul nu poate interzice sau controla formele internaționale de comunicare, precum comunicarea prin intermediul internetului sau satelitului.

În al doilea rând, deși noi salutăm prevederile din aliniatele 3 și 4 al articolului 3 referitoare la restrângeri, noi ținem să remarcăm că aceste prevederi nu cer ca toate restrângerile să fie impuse în baza legii, precum este cerut de către testul compus din trei părți menționat în articolul 19 al ICCPR și articolul 10 al Convenției Europene. Respectiv, se recomandă ca proiectul de lege să prevadă ca toate restrângerile să fie stipulate de lege. Prima condiție reprezintă o garanție față de deciziile arbitrare și semnifică faptul că restrângerile trebuie să fie prevăzute de reguli și regulamente adoptate în mod democratic. În continuare, ar trebui de adăugat o cerință ce ar solicita ca prevederile ce limitează exprimarea trebuie să fie expuse în legi clare și înguste, precum este prevăzut în Legea Georgiei cu privire la libertatea de exprimare.²⁸ În final, articolul 3 al proiectului de lege ar trebui să mai ceară ca organele de stat să utilizeze întotdeauna acțiunile cele mai puțin restrictive atunci când organele sale intervin în exercitarea dreptului la libertatea de exprimare. Această cerință nu este similară celei care solicită ca statul să utilizeze măsuri „proporționale”. Acest lucru ar reflecta o înțelegere mai complexă a termenului „necesar”. O soluție alternativă pentru atingerea acestui lucru ar fi ca „proporționale” să fie definit ca „reprezentând cele mai eficiente și mai puțin restrictive măsuri.”²⁹

²⁸ Ibid, articolele 1(o) și 8(1) ale Legii georgiene cu privire la libertatea de exprimare.

²⁹ Vezi articolul 8, aliniatul 1 al legii georgiene cu privire la libertatea de exprimare.

http://www.liberty.ge/eng/page.php?genre_id=79§ion_id=2&news_id=1&from=categories.

În al treilea rând, faptul că articolul 3, aliniatul 5 plasează toate discursurile care incită la ură și violență în afara sferei de aplicare a protecției legale, reprezintă o problemă.³⁰ După cum s-a menționat mai sus, dreptul la libertatea de exprimare se aplică în cazul informației și ideilor de orice tip.³¹ Comitetul ONU pentru Drepturile Omului a interpretat articolul 19, aliniatul 2 drept articol ce cuprinde „orice formă de idei și opinii subiective capabile să fie transmise altora, care sunt compatibile cu articolul 20 al ICCPR...”³² Articolul 20, aliniatul 2 al ICCPR³³ nu solicită statelor să interzică toate expunerile negative în adresa grupurilor naționale, rasiale sau religioase. Articolul le obligă doar să interzică astfel de declarații în cazul în care acestea „constituie o incitare la discriminare, ostilitate sau violență”. Așadar, proiectul de lege contravine ICCPR din motiv că permite o limitare mai largă a exprimării. Mai mult, în contrast cu articolul 4 al *Convenției Internaționale cu privire la eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială*,³⁴ ce interzice discursul discriminatoriu în bază de rasă, restricția față de discursul care incită la ură este mai largă în măsura în care acesta cuprinde diferite tipuri de discursuri de ură.

Ținând cont de faptul că limbajul ofensiv este deseori interpretat de unii drept limbaj care incită la ură sau violență, restricția în cauză trezește îngrijorări întrucât se poate face abuz de aceasta. Din acest motiv se recomandă ca articolul 3, aliniatul 5 al proiectului de lege să fie revizuit astfel încât să interzică orice acțiune de promovare a urii naționale, rasiale sau religioase care constituie o incitare la discriminare, ostilitate sau violență. După cum am remarcat în comentariul pe marginea articolului 2, litera j), proiectul de lege ar beneficia dacă ar alinia definițiile la Principiul 12 al *Principiilor de la Camden*.

În continuare, proiectul de lege ar trebui să prevadă că pentru a intenta un dosar în domeniul utilizării limbajului de ură este necesară existența intenției de a promova ura în public, iar lipsa intenției ar trebui să servească drept temei suficient pentru a se apăra în cazul unei acuzații de utilizare a limbajului de ură. În cazurile referitoare la limbajul de ură, procuratura are sarcină să demonstreze existența unei astfel de intenții, mai degrabă decât avocatul apărării să demonstreze lipsa acestei intenții. Proiectul de lege nu face referire la o astfel de cerință. În acest sens, cei care au proiectat legea pot să se consulte și cu Legea Georgiei cu privire de exprimare, ce prevede că o „incitare trebuie să fie supusă răspunderii prevăzute de lege doar în cazul în care o persoană comite o acțiune intenționată ce creează un pericol direct și substanțial ce are consecințe ilegale.”³⁵

Recomandări:

- Aliniatul 1 al articolul 3 al proiectului de lege ar trebui să precizeze că dreptul la libertatea de exprimare include „libertatea de a căuta, primi și comunica informație și idei *de toate genurile, indiferent de frontiere, în formă orală, scrisă sau tipărită, prin intermediul artei sau orice alt mijloc media la discreția sa.*”
- Proiectul de lege trebuie să prevadă că orice restricție impusă dreptului la libera exprimare trebuie să întrunească un test strict compus din trei păți; orice restricție (1) trebuie să fie

³⁰ Articolul 2 (v) definește “discursul care incită la ură” drept orice formă de exprimare care provoacă, propagă, promovează sau justifică ura rasială, xenofobia, antisemitismul sau alte forme de ură bazate pe intoleranță

³¹ Articolul 19, aliniatul 2 al ICCPR.

³² *Ballantyne și Davidson c. Canadei*, Comunicarea nr. 359/1989, și *McIntyre c. Canadei*, Comunicarea nr. 385/1989, Doc. ONU CCPR/C/47/D/359/1989 și 385/1989/Rev. 15 mai 1993, anexa, aliniatul 11.3.

³³ Articolul 20 (2) al ICCPR prevede: „Orice acțiune de promovare a urii naționale, rasiale sau religioase ce constituie incitare la discriminare, ostilitate sau violență trebuie interzisă prin lege”.

³⁴ Ratificată de Republica Moldova în 1993.

³⁵ Articolul 4, aliniatul 2 al Legii georgiene cu privire la libertatea de exprimare.

prevăzută de lege, (2) trebuie să urmărească un scop legitim, și (3) trebuie să fie necesară pentru atingerea scopului.

- Articolul 3 al proiectului de lege trebuie să prevadă ca organele de stat să utilizeze întotdeauna acțiunile cu cel mai puțin restricție atunci când organele intervin în procesul de exercitare a dreptului la libera exprimare.
- Aliniatul 5 al articolului 3 al proiectului de lege urmează să fie revizuit astfel încât să interzică orice promovare a urii naționale, rasiale sau religioase ce reprezintă o incitare la discriminare, ostilitate sau violență. Articolul ar mai trebui să ceară în mod specific, (1) ca discursul urii să includă în mod necesar intenția de a promova ura împotriva unui grup țintă; și (2) că activitatea vizată creează un risc iminent de discriminare, ostilitate sau violență împotriva persoanelor ce aparțin aceluși grup.

IV.3.4 Libertatea de exprimare în mass-media

Privire generală

Articolul 4 al proiectului de lege garantează libertatea de exprimare pentru mass-media și precizează că „libertatea de exprimare a mass-media admite și un anumit grad de exagerare sau chiar provocare, cu condiția că nu se denaturează esența faptelor.” Aliniatul 1 al articolului 4 prevede că „nimeni nu poate interzice sau împiedica mass-media să răspândească informație de interes public, decât în condițiile legii.”

Articolul 5 al proiectului de lege garantează independența editorială a mass-media și interzice orice formă de cenzură. Se interzice orice ingerință în activitatea editorială a mass-media, cu excepția cazurilor prevăzute de lege. Nu se admite crearea de autorități publice pentru controlul prealabil al informației care urmează a fi răspândită de mass-media. Nu constituie cenzură obligația impusă de instanța de judecată prin hotărâre definitivă de a răspândi sau de a nu răspândi informația, precum și obligația impusă prin lege de a răspândi o anumită informație.

Articolul 6 al proiectului de lege protejează dreptul publicului de a primi informații, și prevede că “confiscarea tirajului sau lichidarea unei instituții mass-media poate avea loc doar în cazurile în care acest lucru este necesar într-o societate democratică pentru protecția securității naționale, integrității teritoriale sau siguranței publice, sau pentru a împiedica divulgarea informațiilor ce constituie secret de stat, printr-o hotărâre judecătorească irevocabilă.”

Analiză

Aceste prevederi sunt problematice din mai multe motive.

În primul rând, contrar legislației internaționale, articolul 4, aliniatul 1 permite restricțiile în privința răspândirii informației de interes public în condițiile în care acest lucru este prevăzut de lege. Atât articolul 19 al ICCPR cât și articolul 10 al Convenției Europene prevede că restricțiile impuse libertății de exprimare urmează nu doar să fie prevăzute de lege, ci și să urmărească interese legitime și să fie necesare pentru atingerea acestor interese. În timp ce un argument juridic puternic se poate face ca aceasta să fie citit împreună cu alineatele 3 și 4 de la articolul 3, și astfel de importat condițiile privind restricțiile menționate în aceste alineate în articolul 4, acest lucru trebuie precizat în mod explicit. Felul cum este formulat în prezent, o autoritate publică ar putea interpreta alineatul 1 al articolului 4 ca autorizând restricțiile în privința răspândirii informației, atât timp cât acest lucru este făcut în cadrul unei legi. Se recomandă ca această prevedere să se refere la articolul 3, aliniatul 3 și 4 al proiectului de lege dat, care impune aceste restricții.

În al doilea rând, contrar standardelor internaționale, libertatea jurnalistică, conform articolul 4, este condiționată de „interpretarea corectă a faptelor”. Astfel de condiții nu sunt prevăzute de ICCPR sau de către Convenția Europeană. În mod similar, Curtea Europeană a subliniat că „ libertatea jurnalistică... cuprinde un recurs posibil la un anumit grad de exagerare sau chiar provocare” fără a impune careva restricții cu privire la interpretarea faptelor.³⁶ Așadar, se recomandă afirmația calificativă referitoare la libertatea jurnalistică să fie omisă.

În al treilea rând, contrar dreptului internațional, articolul 5, aliniatul 2 permite ingerința în activitatea editorială a mass-media cu condiția că această este prevăzută de lege. Ingerința în activitatea editorială trebuie să întrunească testul compus din trei părți prevăzut în articolul 10, aliniatul 2 al Convenției Europene. Acesta înseamnă că ingerința nu trebuie doar să fie prevăzută de lege, ci și să fie necesară pentru a atinge un interes legitim.

În al patrulea rând, contrar dreptului internațional, articolul 5, aliniatul 4 permite obligațiile de a răspândi sau nu informații în cazul în care acestea sunt impuse de o instanță de judecată sau de lege. Obligațiile de a răspândi sau nu informații reprezintă o ingerință în dreptul la libertatea de exprimare. Așadar, pentru a se conforma dreptului internațional, astfel de obligații trebuie de asemenea să fie necesare într-o societate democratică pentru a atinge un interes legal.

În final, confiscarea tirajului sau lichidarea unei instituții mass-media, precum este prevăzut în aliniatul 3 al articolului 6, reprezintă o măsură extrem de severă. Proiectul de lege ar trebui să limiteze acțiunea de lichidare a unei instituții media doar la cazurile extreme, precum promovarea repetată și serioasă a urii naționale, rasiale sau religioase ce constituie o incitare la discriminare, ostilitate sau violență. Încălcarea ordinii publice nu trebuie să ducă la confiscarea tirajului și la lichidarea instituției media. Stârnește îngrijorări și faptul că o instituție media poate fi închisă pentru „a preveni dezvăluirea informațiilor ce reprezintă secret de stat”. Această prevedere poate să cuprindă o gamă largă de situații și predispune la abuzuri. În mod similar, termenul „securitatea publică” cuprinde o o gamă largă de situații și predispune la abuzuri. Se recomandă ca ambele prevederi să fie înlăturate sau să fie reformulate cu termeni mai înguști.

Recomandări:

- Proiectul de lege trebuie să ceară în mod consistent ca restricțiile impuse asupra libertății de exprimare, indiferent de tipul acestora, trebuie întotdeauna să întrunească testul compus din trei părți pentru a demonstra legalitatea acestora. Aceasta înseamnă că restricțiile nu sunt doar prevăzute de lege, ci și sunt proporționale și sunt utilizate ca măsură de ultimă instanță.
- Confiscarea tirajului sau lichidarea instituțiilor media trebuie permisă doar drept măsură de ultimă instanță ca răspuns la încălcări extrem de grave ale legislației, de exemplu, în cazul unei promovări serioase și repetate a unei naționale, rasiale sau religioase ce reprezintă o incitare la discriminare, ostilitate sau violență.

³⁶ Vezi *Dchand și alții c. Austriei*, 26 februarie 2002, cererea nr. 29271/95, aliniatul 39.

IV.3.5 Defăimarea

Privire generală

Articolul 2 definește „defăimarea” drept răspândirea informației false și lezante despre o persoană. Termenul „informație” utilizat în această definiție se referă la „orice raport bazat pe fapte, opinie sau idee prezentate sub formă de text, sunet și/sau imagine”.

Articolul 7 al proiectului de lege prevede că orice persoană are dreptul la protecția onoarei, demnității și reputației sale profesionale. Articolul 7, alineatul 8 prevede că nimeni nu poate fi tras la răspundere pentru folosirea stilului umoristic și satiric în exprimare dacă prin folosirea acestuia nu se induce publicul în eroare în privința faptelor”.

Articolul 9 recunoaște dreptul de a critica statul, autoritățile publice și persoanele ce exercită funcții de răspundere. Articolul 9, alineatul 4 stabilește că persoanele care exercită funcții publice pot fi supuse criticii, iar acțiunile lor - verificării din partea mass-media, în ceea ce privește modul în care și-au exercitat sau își exercită atribuțiile, în măsura în care acest lucru este necesar pentru a asigura transparența și exercitarea responsabilă a atribuțiilor lor.

Analiză

Prevederile referitoare la defăimare din proiectul de lege introduc în legislația Republicii Moldova o serie de standarde internaționale. Este salutat gradul înalt de protecție acordat criticii în adresa instituțiilor publice și persoanelor ce exercită funcții publice. Această prevedere corespunde cu poziția Curții Europene ce constă în faptul că persoanele ce exercită funcții publice trebuie să tolereze mai multă critică, și nu mai puțină, din cauza interesului publicului în dezbateri deschise despre persoanele ce exercită funcții publice și instituțiile publice.³⁷ Curtea Europeană a afirmat acest principiu de mai multe ori.³⁸

Totuși, noi credem că sunt o serie de domenii în care proiectul de lege trebuie să sporească protecția dreptului la libertatea de exprimare. Cele mai importante dintre acestea sunt discutate în următoarele paragrafe.

Definiția defăimării prezentată în articolul 2 este neclară și greșită. În primul rând, aceasta include cuvântul „informație” ce este foarte ambiguu. Mai mult, contrar poziției Curții Europene conform căreia defăimarea are loc prin expunere de fapte, definiția defăimării din proiectul de lege se referă la răspândirea „informației” ce include expunerea de fapte, opinii sau idei. În al doilea rând, conform definiției, orice informație lezantă despre o persoană poate fi considerată defăimare. Conform acestei definiții, este posibil de considerat drept defăimare orice informație greșită despre un medicament care poate dăuna sănătății persoanelor. Pe de altă parte, conform definiției sale în comun recunoscute, defăimarea dăunează reputației unei persoane, ceea ce reprezintă stima de care se bucură aceasta în comunitate. În al treilea rând, definiția permite ca persoanele să fie trase la răspundere chiar și pentru careva greșeli minore referitoare la fapte, ceea ce reprezintă o restricție dură și inutilă asupra libertății de exprimare. Nu există o necesitate stridentă în societate și, prin urmare, nu este necesar, într-o societate democratică, ca persoanele, în special jurnaliștii și instituțiile mass-media, să poarte răspunderea pentru

³⁷ În cel dintâi caz de defăimare (*Lingens c. Austriei*), Curtea Europeană a accentuat:

Limitele criticii acceptabile sunt... mai largi atunci când este vorba de un politician decât cele atunci când este vorba de o persoană privată. Spre deosebire de persoanele private, politicienii inevitabil și conștient lasă ca tot cuvântul și acțiunea lor să fie examinate de jurnaliști și de publicul larg, și în consecință trebuie să dea dovadă de un grad mai înalt de toleranță.

³⁸ Vezi, de exemplu, *Lopes Gomez da Silva c. Portugaliei*, 28 septembrie 2000, cererea nr. 37698/97, alineatul 30; *Wabl c. Austriei*, 21 martie 2000, cererea nr. 24773/94, alineatul 42; și *Oberschlick c. Austriei*, 23 mai 1991, cererea nr. 11662/85, alineatul 59.

careva greșeli minore. Ținând cont de acest principiu, legea georgiană cu privire la libertatea de exprimare³⁹ include o definiție a defăimării ce poate servi drept exemplu în acest sens. Definiția menționează că defăimarea este „o relatare ce conține fapte total false ce cauzează daune unei persoane sau care îi lezează reputația.”⁴⁰ Se recomandă ca definiția defăimării să fie revizuită astfel încât să prevadă că defăimarea este răspândirea unor relatări total false ce reduc stima de care o persoană fizică sau juridică se bucură în comunitate.

În continuare, afirmația calificativă din articolul 7, aliniatul 8, care cere ca stilul umoristic și satiric al expunerii să nu inducă publicul în eroare în privința faptelor este neclară. Relatările prezentate în stil umoristic sau satiric nu pot fi tratate ca știri. În timp ce scopul știrilor este să prezinte corect faptele, relatările în stil umoristic sau satiric nu urmăresc să informeze publicul, ci mai degrabă să ridiculizeze persoanele publice și acțiunile lor. Afirmația calificativă limitează inutil relatările în stil umoristic sau satiric și contravine democrației, pentru care toleranța și spiritul deschis reprezintă normele-cheie. Așadar, afirmația calificativă din articolul 7, aliniatul 8 trebuie omisă.

Mai mult, protecția acordată de articolul 9 criticii în adresa autorităților publice este slabă. Protecția sporită față de critică doar în cazul în care aceasta este “necesară pentru a asigura transparența și exercitarea responsabilă a atribuțiilor lor” constituie o problemă. Curtea Europeană a spus în mod clar că politicienii și persoanele publice ce au un statut similar trebuie să tolereze un grad mai mare de critică în adresa activităților lor decât persoanele ordinare. De exemplu, în cazul *Dichand și alții c. Austriei*, Curtea a decis că afacerile unui politician intră în sfera activităților ce urmează să fie disponibile pentru a fi verificate de public.⁴¹ În politică, poate fi dificil de a face distincția între activitățile pur private și cele cu caracter public. În acest sens, se recomandă ca această afirmație calificativă să fie înlăturată.

Recomandări:

- Definiția defăimării urmează să fie revizuită astfel încât aceasta să prevadă că defăimarea reprezintă răspândirea unei informații total false ce reduce stima comunității față de o persoană fizică sau juridică.
- Afirmația calificativă din articolul 7, aliniatul 8, care cere ca relatarea umoristică sau satirică să nu inducă publicul în eroare în privința faptelor, urmează să fie omisă.
- Afirmația calificativă din articolul 9, aliniatul 4, ce limitează nivelul acceptat de critică adusă în adresa persoanelor care exercită funcții publice la măsura în care aceasta este necesară pentru a asigura transparența și exercitarea responsabilă a atribuțiilor lor, urmează să fie omisă.

IV.3.6 Injuria

Proiectul de lege prevede protecția persoanelor al căror drept la onoare, demnitate și reputație profesională a fost lezat prin răspândirea unor judecăți de valoare care nu se bazează pe un substrat factologic suficient. Articolul 2 definește judecata de valoare drept o opinie și comentariu, veridicitatea cărora este imposibil de dovedit. Conform articolului 7, aliniatul 5, persoanele al căror drept la onoare, demnitate și reputație profesională a fost lezat prin răspândirea judecăților de valoare fără un substrat factologic suficient pot solicita dezmințirea sau rectificarea informației, sau publicarea unei replici și repararea prejudiciului moral și material cauzat.

³⁹ Legea georgiană cu privire la libertatea de exprimare, adoptată la 24 iunie, 2004. Textul legii poate fi găsit pe Internet la http://www.liberty.ge/eng/page.php?genre_id=79§ion_id=2&news_id=1&from=cat_news

⁴⁰ Vezi ibid. articolul 1, litera e)

⁴¹ 26 februarie 2002, cererea nr. 29271/95

În plus, proiectul de lege prevede protecția persoanelor al căror drept la onoare, demnitate și reputație profesională a fost lezat printr-o injurie. Articolul 2 definește injuria drept exprimare verbală sau non-verbală care ofensează intenționat persoana și contravine normelor morale general acceptate într-o societate democratică. Persoanele ce au fost expuse injuriei pot solicita scuze și repararea prejudiciilor morale și materiale cauzate.

Analiză

Există o serie de probleme referitoare la protecția împotriva injuriei și judecăților de valoare care se bazează sau nu pe un substrat factologic suficient. În primul rând, utilizarea simultană a judecăților de valoare defăimătoare ce nu se bazează pe un substrat factologic suficient și a injuriei creează confuzii întrucât acești termeni sunt sinonime. În al doilea rând, definițiile „injuriei” și a „judecății de valoare care nu se bazează pe un substrat factologic suficient” sunt neclare. Această neclaritate permite să se facă abuz de prezentul proiect de lege pentru a reprima discuții libere și deschise. În al treilea rând, definiția „judecății de valoare care nu se bazează pe un substrat factologic suficient” este prea largă și permite limitarea opiniei care se bazează pe fapte stabilite, în cazul în care faptele au fost relatate într-o manieră denaturată. Proiectul de lege nu trebuie să utilizeze judecăți de valoare care se bazează sau nu pe un substrat factologic suficient. În schimb, proiectul de lege ar trebui să recunoască protecția unei opinii, și să prevadă că exprimarea unei opinii (judecăți de valoare) făcută cu bună credință este protejată atât timp cât aceasta are un substrat factologic stabilit și admis.

În același timp, ținând cont de reticenta Curții Europene de a permite limitarea judecăților de valoare și a opiniilor, ARTICLE 19 consideră că este rezonabil și practic de a decide împotriva introducerii răspunderii legale pentru injurie. Curtea Europeană a decis în mod repetat că toleranța și spiritul deschis stau la baza democrației, și că dreptul la libertatea de exprimare protejează nu doar acele forme de exprimare care sunt considerate pe larg acceptabile, ci și cele pe care alții le consideră șocante, ofensatoare sau deranjante.⁴² Mai mult, există o serie de exemple din toată lumea referitoare la aplicarea legilor cu privire la injurie pentru a pedepsi opinii adevărate sau nefavorabile.

Recomandări:

- Proiectul de lege nu trebuie să facă o distincție specială dintre judecățile de valoare care se bazează sau nu pe un substrat factologic suficient. În schimb, proiectul de lege ar trebui să recunoască în mod deschis protecția opiniei, și să prevadă că exprimarea unei opinii (judecăți de valoare) este protejată atât timp cât acesta este făcută cu bună credință și se bazează pe un substrat factologic stabilit și admis.
- Definiția injuriei urmează să fie îmbunătățită astfel încât aceasta să asigure că nimeni nu este atras la răspundere pentru exprimarea cu caracter ofensator, ce se bazează pe fapte veridice; sau ar fi și mai bine dacă nu se va purta răspundere legală pentru injurie.

IV.3.7 Prezumția nevinovăției

Privire generală

Articolul 12 al proiectului de lege, ce stabilește principiile prezumției nevinovăției pentru săvârșirea unei infracțiuni sau contravenții administrative, are drept scop să prevină subminarea desfășurării unui

⁴² De exemplu *Handyside c. Regatului Unit*, 7 decembrie 1976, cererea nr. 5493/72. Declarații similare abundă în jurisprudența curților și în alte organe judiciare din lume. Un alt exemplu este cazul lui *Oberschlick c. Austriei (nr.2)*, în care solicitantul a fost condamnat de către instanțele de judecată naționale pentru că la numit pe un politician „idiot”; CEDO a decis că această condamnare a încălcat dreptul său la libertatea de exprimare întrucât persoana data și-a exprimat opinia.

proces echitabil prin declarații prejudiciabile despre vinovăția persoanei acuzate. Prevederea stabilește diferite restricții asupra declarațiilor făcute de persoanele publice sau ordinare în această privință. Autoritățile publice și persoanele care le reprezintă sunt obligate să respecte dreptul la prezumția nevinovăției și să se abțină de la orice comentariu care ar sugera că persoana este vinovată de comiterea unei infracțiuni sau contravenții administrative.⁴³ Organele de urmărire penală pot face declarații publice cu privire la vinovăția persoanei puse sub învinuire doar întru susținerea învinuirii în instanța de judecată.⁴⁴

Pe de altă parte, celelalte persoane, inclusiv mass-media, au dreptul să-și exprime opinia privind vinovăția acestuia cu condiția că: din contextul exprimării să reiasă clar că până la momentul respectiv nu există o hotărâre judecătorească irevocabilă de condamnare a persoanei respective; din contextul exprimării să reiasă clar că este vorba de opinii, și nu de fapte confirmate; faptele pe care se bazează comentariile privind vinovăția unei persoane și calitatea procesuală a acestuia să fie expuse cu precizie.⁴⁵

Analiză

Includerea în proiectul de lege a prevederii ce stabilește principiile referitoare la declarațiile privind vinovăția persoanei acuzate trebuie salutăată, deși scopul acestei reglementări – prevenirea subminării desfășurării unui proces judiciar echitabil prin declarații prejudiciabile în strânsă legătură cu procesul – nu se încadrează în scopul proiectului de lege prevăzut în articolul 1. Luând în considerare faptul că, în practică, oficialii publici sunt tentați să facă și deseori fac declarații ce subminează dreptul la un proces echitabil, este necesar de a stabili limitele unei astfel de declarații. În conformitatea cu Convenția Europeană, proiectul de lege diferențiază în mod corect relațiile oficialilor publici și cele ale persoanelor ordinare referitoare la vinovăția persoanei acuzate. Totodată, articolul 12 are mai multe lacune.

În primul rând, prevederile de mai sus stabilesc limite mai înguste referitoare la exprimarea opiniei decât cele stipulate în dreptul internațional. În timp ce articolul 6, aliniatul 2 al Convenției Europene, ce prevede prezumția nevinovăției, se referă la declarațiile privind vinovăția unei persoane făcute în cadrul proceselor în curs, restricțiile impuse de proiectul de lege de asemenea se referă la comentariile ce ar sugera că o persoană este vinovată de săvârșirea unei infracțiuni sau contravenții administrative. Această restricție este prea largă deoarece în realitate aceasta va limita chiar și informația privind arestarea unei persoane în legătură cu comiterea unei crime, întrucât această informație conține o sugestie – indiferent de mărimea acesteia – că persoana este implicată în comiterea unei crime. Ținând cont de faptul că deseori persoanele arestate sunt eliberate fără a fi învinuite penal, nu există pericolul că astfel de informații ar încălca dreptul acestora la un proces echitabil. În acest context, trebuie de remarcat că Curtea Europeană subliniază că articolul 6, aliniatul 2 al Convenției Europene nu poate preveni autoritățile de la informarea publicului cu privire la anchetele penale ce se află în desfășurare, însă acesta cere ca informarea publicului să fie făcută cu discreția și prudența necesară în cazul în care prezumția nevinovăției trebuie respectată.⁴⁶ Prin urmare, restricțiile impuse asupra comentariilor făcute de autoritățile publice, ce ar sugera vinovăția cuiva, au o definiție prea largă și ar permite limitarea exprimării în cazuri când aceasta nu este necesar într-o societate democratică.

În plus, nu este necesar de făcut diferență între autoritățile publice, persoanele ce le reprezintă și organele de urmărire penală. Curtea Europeană atrage atenția asupra declarațiilor făcute de oficialii publici, stabilind și aplicând aceleași reguli pentru autoritățile publice și organele de urmărire penală.⁴⁷ Prin urmare, aliniatul 3 al proiectului de lege urmează să fie omis.

⁴³ Articolul 12, aliniatul 2 al proiectului de lege.

⁴⁴ Articolul 12, aliniatul 3 al proiectului de lege.

⁴⁵ Articolul 12, aliniatul 4 al proiectului de lege.

⁴⁶ Vezi spre exemplu *Allenet de Ribemont c. Franței*, Decizia din 7 august 1996, cererea nr. 15175/89 și 38

⁴⁷ Vezi spre exemplu, *Fatullayev c. Azerbaidjanului*, Cererea nr. 40984/07.

Spre deosebire de Convenția Europeană, care garantează prezumția nevinovăției limitând doar deciziile judiciare și declarațiile făcute de oficialii publici,⁴⁸ proiectul de lege lărgeste această garanție impunând cerințe și asupra persoanelor ordinare care își exprimă opiniile referitoare la vinovăția persoanelor învinuite de comiterea unei crime. Această reglementare nu este necesară într-o societate democratică întrucât este puțin probabil ca persoanele ordinare să influențeze procesul judiciar cu opiniile sale.

Articolul 12, aliniatul 4 al proiectului de lege urmează să fie delimitat de Codurile deontologice și de etică ale jurnaliștilor, care cer ca jurnaliștii să se abțină să facă referire la suspecți de parcă vina acestora ar fi dovedită.⁴⁹ Atât timp cât jurnaliștii și instituțiile media sunt libere să adopte și să urmeze în mod voluntar standardele profesionale, orice încercare din partea autorităților de stat de a stabili astfel de standarde și de a asigura implementarea acestora urmează să fie considerată drept ingerință în libertatea de exprimare, fapt inutil într-o societate democratică. Prin urmare, articolul 12, aliniatul 4 urmează să fie înlăturat.

Recomandări:

- Articolul 12 ar trebui să limiteze doar declarațiile făcute de autoritățile publice cu privire la vinovăția persoanelor acuzate de săvârșirea unei crime.
- Articolul 12, aliniatul 3 al proiectului de lege trebuie omis întrucât nu trebuie de diferențiat autoritățile publice în scopul prezumției nevinovăției.
- Articolul 12, aliniatul 4 al proiectului de lege trebuie omis astfel încât cetățenii ordinari să-și poată exprima liber opinia referitoare la vinovăția persoanelor acuzate de săvârșirea unei crime.

IV.3.8 Protecția informației confidențiale și a surselor de informație

Privire generală

Articolul 13 al proiectului de lege garantează dreptul la protecția surselor de informație. Acest drept aparține mijloacelor mass-media și persoanelor care realizează o activitate jurnalistică sau care colaborează cu mass-media. Nimeni nu trebuie obligat să dezvăluie identitatea sursei de informație în cadrul proceselor civile sau contravenționale. Articolul 13, aliniatul 4 stabilește că în cadrul proceselor penale, organul de urmărire penală sau instanța de judecată, în condițiile legii, poate obliga persoana să divulge sursa de informare dacă sunt întrunite cumulativ următoarele condiții: 1) dosarul penal vizează infracțiuni deosebit de grave sau excepțional de grave; 2) divulgarea sursei este absolut necesară pentru urmărirea penală; și 3) au fost epuizate toate celelalte posibilități de a identifica sursa de informare.

Analiza

În timp ce este laudabilă recunoașterea legală a dreptului la protecția surselor de informație, standardele stabilite în articolul 13 contravin standardelor internaționale și, în special, Recomandării Consiliului

⁴⁸ Vezi spre exemplu decizia în cazul *Fatullayev c. Azerbaidjanului*, *ibid*, în care CEDO reiterează abordarea sa fermă cu privire la faptul că prezumția nevinovăției va fi încălcată în cazul în care o decizie judiciară sau o declarație făcută de un oficial public referitoare la o persoană acuzată de săvârșirea unei crime, reflectă opinia că persoana este vinovată înainte ca vinovăția acesteia să fie demonstrată de lege.

⁴⁹ De exemplu, principiul 16 al Codului de Onoare al Jurnaliștilor din Croația prevede: Prezumția nevinovăției, integrității, demnității și sensibilităților tuturor părților într-un proces trebuie respectate. În mod similar, Codul Deontologic al mass-media bulgare prevede că reprezentanții media din Bulgaria respectă „prezumția vinovăției” și nu-l prezintă pe cineva drept criminal înainte ca acesta să fie condamnat. În cazul în care reprezentanții media identifică o persoană care este acuzată de comiterea unei crime, ei sunt obligați să informeze despre rezultatele procesului judiciar. Aceste și alte coduri deontologice ale jurnaliștilor pot fi găsite în Internet pe: <http://ethicnet.uta.fi/>

Europei nr. R(2000)7⁵⁰. În primul rând, contrar acestei Recomandări, ce stabilește că doar instanțele de judecată au împuternicirea să ceară divulgarea identității sursei, proiectul de lege permite și organelor de urmărire penală să solicite divulgarea informației. În al doilea rând, Recomandarea nr. R(2000)7 și proiectul de lege adoptă diferite teste pentru evaluarea legalității cererii de divulgare. În timp ce Recomandarea cere ca interesul față de divulgare să fie mereu contrabalansat cu dauna adusă libertății de exprimare și prezintă o listă de interese vitale ce ar putea justifica divulgarea, proiectul de lege nu include cerința de a contrabalansa interesul cu dauna. În al treilea rând, prima condiție pentru divulgare conform proiectului de lege – că dosarul penal vizează infracțiuni deosebit de grave sau excepțional de grave – nu este clară. Probabil această prevedere prezintă circumstanțele ce justifică obligarea persoanei să divulge sursele de informare. Pe de altă parte, Recomandarea R (2000)7 a Consiliului Europei stabilește că aceste circumstanțe sunt: protecția vieții persoanelor, prevenirea unei crime serioase sau apărarea persoanei acuzate de comiterea unei crime majore. Mai mult, diferența între crimele foarte grave și deosebit de grave nu este explicată în lege. În al treilea rând, proiectul de lege nu precizează cine poate cere divulgarea informației. Contrar, Recomandarea nr. R(2000)7 prevede că divulgarea poate fi cerută doar de către o persoană sau organ ce are interes direct și legitim. În cele din urmă, pentru a limita pe cât posibil divulgarea, informația divulgată trebuie oferită doar celor care au cerut divulgarea acesteia.

Recomandări:

- Organele de urmărire penală nu trebuie să fie împuternicite cu dreptul de a obliga persoana să-și dezvăluie sursele de informații.
- Proiectul de lege ar trebui să ceară ca interesul față de divulgare să fie întotdeauna contrabalansat cu dauna adusă libertății de exprimare.
- Circumstanțele ce justifică dezvăluirea surselor de informații prezentate în articolul 13 trebuie armonizate cu Recomandarea R (2000) 7 a Consiliului Europei.
- Articolul 13 ar trebui să stabilească că sursele de informații pot fi dezvăluite doar la solicitarea unei persoane fizice sau a unui organ ce are interes direct și legitim.
- Articolul 13 ar trebui să limiteze pe cât posibil accesul la sursele de informații dezvăluite, asigurând că informația dezvăluită este oferită doar celor care au solicitat dezvăluirea.

IV.3.9 Diverse: lacune substanțiale

Proiectul de lege poate spori protecția dreptului la libertatea de exprimare în cazul în care acesta ar include prevederi ce ar cere ca interpretarea prevederilor sale să fie făcută conform standardelor internaționale, și ar permite protecția turnătorilor de informații și protecția informației împotriva percheziției sau confiscării de către autorități.

Protecția persoanelor care răspândesc informații referitoare la fărădelegile înfăptuite – turnătorii de informații – oferă o valvă importantă pentru siguranța informației – asigurând că informația-cheie într-adevăr ajunge la public. O astfel de protecție urmează să fie aplicată chiar acolo unde divulgarea ar încălca o cerință legală sau de angajare în câmpul muncii. În unele țări, această protecție este prevăzută de legi separate, nefiind inclusă în legea cu privire la libertatea de informare. În cazul

⁵⁰ Titlu deplin al documentului este Recomandarea Consiliului Europei nr. R (2000)7 al Comitetului de Miniștri al statelor-membre cu privire la dreptul jurnaliștilor de a nu dezvălui sursele lor de informații, adoptată pe data de 8 martie 2008.

*Guja c. Moldova*⁵¹, ce constată că dreptul solicitantului la libertatea de exprimare a fost încălcat fiind concediat pentru că a informat presa despre încercările oficialilor publici de rang înalt de a exercita presiuni asupra Procuraturii, Curtea Europeană a remarcat că legislația Republicii Moldova nu conținea nici o prevedere referitoare la angajații ce informează despre iregularități. Prin urmare, prevederea sugerată este potrivită și a fost propusă la timp. Cei care au proiectat legea se pot servi de aliniatul 1 și 2 al articolului 12 al legii georgiene cu privire la libertatea de exprimare drept sursă de inspirație. Astfel, aceste aliniate prevăd:

Articolul 12: Răspunderea pentru divulgarea unui secret

1. O persoană va purta răspundere doar pentru divulgarea secretelor pe care aceasta s-a obligat să le păstreze prin contract sau în virtutea poziției sale oficiale, divulgarea cărora creează un pericol direct și substanțial valorilor protejate de lege.
2. Nimeni nu va purta răspunderea pentru divulgarea unui secret în cazul în care divulgarea dată a urmărit să protejeze interesul legitim al societății, iar interesul publicului în divulgarea informației depășește dauna adusă drept urmare a divulgării acesteia.

În continuare, dreptul internațional recunoaște că informația colectată și creată în scopuri jurnalistice beneficiază de un grad special de protecție față de percheziție sau confiscare de către autorități. Acest lucru este necesar pentru a proteja sursele de informații și preveni efectul descurajant asupra jurnaliștilor și instituțiilor media produs de astfel de operațiuni. Probleme de acest gen au făcut ca unele țări să prevadă o procedură specială în lege referitoare la percheziția și confiscarea sediilor și materialelor jurnalistice. De exemplu, Codul de Procedură Penală al Franței prevede:

„Perchezițiile sediilor instituțiilor de presă sau de audiovizual pot fi desfășurate doar de către un judecător sau de către un procuror de stat, care trebuie să asigure că investigațiile nu periclitizează libera exercitare a profesiei de jurnalist și nu obstrucționează sau cauzează o întârziere nejustificabilă a răspândirii informației”.⁵²

O prevedere specială urmează să fie inclusă în proiectul de lege ce ar acorda un nivel special de protecție față de perchezițiile sau confiscarea de către autorități a informației colectate sau create în scopuri jurnalistice.

Prin urmare, proiectul de lege nu include nici o prevedere ce ar asigura că interpretarea prevederilor sale legale este făcută în conformitate cu Convenția Europeană și cu jurisprudența Curții Europene.

Jurisprudența Curții Europene stabilește principii și standarde care ar trebui să îndrume judecătorii naționali în examinarea cazurilor de defăimare. Abaterea jurisprudenței naționale de la cea a Curții Europene duce la prezentarea cererilor la Curtea Europeană și la decizii de condamnare a guvernului, ce este responsabil de încălcarea drepturilor omului. Ținând cont de faptul că compensațiile acordate victimelor pentru încălcările drepturilor acestora măresc povara financiară a guvernului, se recomandă ca proiectul de lege să includă o prevedere expresă ce ar asigura ca interpretarea prevederilor referitoare la protecția onoarei, demnității și reputației publice și la dreptul la viața privată și de familie să fie făcută în conformitate cu garanțiile Convenției Europene a Drepturilor Omului și jurisprudența Curții Europene.

Recomandări:

- Proiectul de lege ar trebui să acorde protecție turnătorilor de informații.
- Proiectul de lege ar trebui să ofere un grad special de protecție a informației colectate sau create în scopuri jurnalistice împotriva acțiunilor de percheziție sau confiscare realizate de autorități.

⁵¹ *Guja c. Moldovei*, decizia din 12 februarie 2008, cererea nr. 142277/04

⁵² Articolul 56-2, Codul de Procedură Penală

- Proiectul de lege ar trebui să includă o prevedere care să stipuleze că interpretarea prevederilor referitoare la protecția onoarei, demnității și reputației publice urmează să fie făcută conform Convenției Europene a Drepturilor Omului și dreptului jurisprudențial al Curții Europene a Drepturilor Omului.

V. Privire generală asupra regimului de procedură

Această secțiune analizează detaliat normele procedurale din proiectul de lege. Aceste norme stabilesc procedurile pentru examinarea cazurilor de defăimare și a cazurilor de protecție a vieții private și de familie. Vom examina concomitent ambele proceduri întrucât ele sunt practic similare.

V.1 Aspecte pozitive

După cum s-a menționat în introducere, proiectul de lege include unele prevederi progresive cu privire la proceduri, precum:

- Interzicerea impusă statului și autorităților executive, legislative sau judecătorești de a intenta acțiuni pentru defăimare;⁵³
- Introducerea unei proceduri de rectificare voluntară și compensare a prejudiciului cauzat de defăimare și cazurile de protecție a vieții private și de familie;⁵⁴
- Termenul scurt pentru depunerea cererii pentru rectificarea voluntară sau compensare (un an) și pentru depunerea cererii de chemare în judecată în defăimare (30 de zile de la data primirii răspunsului la cererea prealabilă sau de la data expirării termenului pentru examinarea cererii prealabile);⁵⁵
- Legătura dintre taxele de stat pentru pretențiile cu privire la repararea prejudiciului material și moral și valoarea acțiunii intentate;⁵⁶
- Sarcina probațiunii îi revine reclamantului pentru a demonstra relatările sau faptele defăimătoare;⁵⁷
- Introducerea unei liste de prezumții în favoarea libertății de exprimare;⁵⁸
- Introducerea unui regim de scutiri de la intentarea unei acțiuni pe defăimare pentru declarațiile făcute de către președinte și membrii parlamentului, declarații făcute în cadrul unui proces judiciar sau declarațiile făcute în cereri, scrisori sau plângeri expediate autorităților publice⁵⁹ și pentru defăimare pentru relatarea cuvintelor altor persoane;⁶⁰
- Limitarea acordării compensației pentru prejudiciile morale cauzate persoanei publice doar în cazul în care persoana publică a fost defăimată cu rea-credință⁶¹

Totodată, o serie de prevederi cu privire la proceduri sunt problematice din punct de vedere al libertății de exprimare. Noi ne vom axa pe lacunele procedurale în paragrafele următoare.

V.2 Domeniile problematice

⁵³ Articolul 9, aliniatul 2 al proiectului de lege.

⁵⁴ Articolele 15 și 16 al proiectului de lege.

⁵⁵ Articolul 15, aliniatul 3 și articolul 17 al proiectului de lege.

⁵⁶ Articolul 19 al proiectului de lege citiți împreună cu articolul 3, aliniatul 1, litera (a) al legii cu privire la taxa de stat.

⁵⁷ Articolul 24, aliniatul 1 al proiectului de lege.

⁵⁸ Articolul 25 al proiectului de lege.

⁵⁹ Articolul 8 al proiectului de lege.

⁶⁰ Articolul 28 al proiectului de lege.

⁶¹ Articolul 29, aliniatul 2 al proiectului de lege.

V.2.1 Părțile

Privire generală

Articolul 9, aliniatul 2 al proiectului de lege prevede că autoritățile de stat, incluzând cele executive, legislative sau judecătorești, nu pot intenta acțiuni în defăimare. Aliniatul 3 al aceluiași articol prevede că aceste organe nu trebuie să beneficieze de protecție prin legea penală sau administrativă împotriva declarațiilor defăimătoare.

Conform articolului 20, reclamantul în procedura de defăimare poate fi orice persoană fizică, onoarea, demnitatea sau reputația profesională a căreia a fost lezată; orice persoană interesată, în numele persoanei decedate (dacă până la deces persoana decedată nu a înaintat o acțiune în defăimare); și orice persoană juridică reputația profesională a căreia a fost lezată.

Analiză

În timp ce restricția impusă statului și organelor sale față de posibilitatea de a intenta acțiuni în defăimare reprezintă unul dintre aspectele pozitive ale proiectului de lege, atunci nu poate fi spus același lucru și despre prevederea ce permite persoanelor să intenteze acțiuni în defăimare în numele celor decedați. Prejudiciu adus de un atac negarantat asupra reputației unei persoane este de natură direct personală. Spre deosebire de proprietate, acesta nu este un interes ce poate fi moștenit; orice interes pe care-l au rudele în viață față de reputația persoanei decedate este cu totul diferit față de interesul persoanei aflate în viață față de propria sa reputație. Mai mult, dreptul de a intenta o acțiune pe defăimare pentru reputația unei persoane decedate, poate fi cu ușurință abuzat și poate preveni desfășurarea unor dezbateri libere și deschise pe marginea evenimentelor și personalităților istorice. Respectiv, proiectul de lege nu trebuie să permită persoanelor să intenteze o acțiune pe defăimare în numele persoanelor decedate.

Recomandări:

- Articolul 20, aliniatul 1, litera b) al proiectului de lege, ce le permite părților interesate să înainteze o acțiune pe defăimare în numele unei persoane decedate, trebuie să fie omis.

V.2.2 Taxe de stat

Privire generală

Conform articolului 19, reclamantul trebuie să plătească două tipuri de taxe de stat pentru ca plângerile sale să fie examinate. Prima taxă este în mărime de 5 unități convenționale (1 unitate este egală cu 20 lei moldovenești) și se achită pentru cererea de chemare în judecată în care se solicită dezmințirea, exprimarea scuzelor sau acordarea dreptului la replică. Cea de-a doua taxă se achită pentru pretențiile cu privire la repararea prejudiciului material și moral cauzat prin defăimare și este în mărime de 3% de la valoarea acțiunii examinate.⁶²

Analiză

Stabilirea unei relații de dependență între taxele de stat pentru pretențiile cu privire la repararea prejudiciului material și moral cauzat prin defăimare și valoarea acțiunilor examinate ar împiedica reclamanții să solicite sume mari de compensații. Acest fapt are un efect pozitiv asupra libertății de exprimare, ținând cont de efectul descurajant pe care îl comportă pretențiile excesive pentru compensații asupra reclamanților. Totodată, se recomandă ca procentajul taxelor de stat să fie ridicat, astfel încât să limiteze și mai mult posibilitățile de a cere compensații pecuniare excesive pentru repararea prejudiciului material.

Recomandări:

⁶² Articolul 3, aliniatul 1, litera (a) al legii Republicii Moldova cu privire la taxele stat.

Procentajul taxelor de stat urmează să fie ridicat astfel încât să limiteze și mai mult posibilitățile de a cere compensații pecuniare excesive pentru repararea prejudiciului material.

V.2.3 Măsuri de asigurare a acțiunilor legale

Privire generală

Articolul 22 al proiectului de lege stabilește măsuri de asigurare a acțiunii legale. Acestea pot fi solicitate de la instanța de judecată concomitent cu depunerea cererii pentru rectificarea voluntară sau compensarea prejudiciului cauzat de defăimare și pentru încălcarea dreptului la viața privată și de familie. La solicitarea reclamantului, instanța de judecată poate aplica următoarele măsuri pentru a asigura acțiunea:

- a) interdicția de a răspândi informația contestată;
- b) aplicarea sechestrului pe tirajul în care se conține informația contestată;
- c) interdicția de a distruge înregistrările audio și televizate.

Analiză

Există o serie de probleme referitoare la măsurile stabilite în articolul 22.

În primul rând, în comparație cu alte măsuri de asigurare a acțiunii legale, caracterul măsurilor date arată că scopul acestora nu este să asigure că reclamantul va putea obține compensația solicitată de la pârât la finele procesului judiciar, ci mai degrabă să restricționeze libertatea de a răspândi relatările defăimătoare. Așadar, cele trei măsuri stabilite în articolul 22 trebuie să fie privite drept dispoziții provizorii. În al doilea rând, în ceea ce privește faptul că nu a considerat măsurile drept restricții asupra dreptului la libertatea de exprimare, proiectul de lege nici nu solicită ca aceste măsuri să întrunească testul compus din trei părți pentru a evalua legalitatea restricțiilor impuse asupra libertății de exprimare. Prin urmare, este o problemă faptul că proiectul de lege face ușoară aplicarea acestor măsuri. Ținând cont de necesitatea de a asigura protecția împotriva utilizării abuzive a măsurilor din articolul 22, se recomandă ca proiectul de lege să includă următoarele protecții stabilite de principiul 16 din „Definiția Defăimării” al ARTICLE 19 cu privire la măsurile provizorii:

(b) Dispozițiile provizorii, înainte de desfășurarea unei examinări depline a problemei cu privire la îndreptățire, nu trebuie aplicate pentru a interzice publicarea ulterioară, cu excepția cazului în care instanța de judecată cere acest lucru și în situații excepționale în cazul în care următoarele condiții sunt întrunite:

i. reclamantul poate demonstra că i se va aduce un prejudiciu ireparabil – ce nu poate fi compensat prin remedii ulterioare în cazul în care informația va fi publicată;

ii. reclamantul poate demonstra siguranța succesului, inclusiv dovada:

- că relatarea a fost fără îndoială defăimătoare,
- că orice protecție potențială este vădit nefondată.⁶³

Recomandări:

- Măsurile prezentate în articolul 22 trebuie să întrunească testul compus din trei părți pentru a evalua legalitatea restricțiilor impuse dreptului la libertatea de exprimare.
- Proiectul de lege ar trebui să rezerve utilizarea măsurilor menționate în articolul 22 în cazurile excepționale.

V.2.4 Protecții

⁶³ Definirea defăimării: principii cu privire la libertatea de exprimare și protecția reputațiilor, vezi ibid, nota 7.

Privire generală

Articolul 8 al proiectului de lege stabilește un regim de exonerare de la răspundere pentru declarațiile de defăimare făcute de președinte, membrii parlamentului, declarațiile făcute în cadrul procesului judiciar sau declarații făcute în cereri, plângeri expediate autorităților locale.

Ultimul aliniat al articolului 29 stabilește protecția față de învinuirea de defăimare în adresa unei instituții media, menționând că o instituție mass-media poate fi atrasă la răspundere în cazul în care acesta a acționat cu rea-credință sau cu încălcarea obligațiilor profesionale.

Analiză

Deși această prevedere este salutară, se recomandă ca exonerarea de răspundere să fie extinsă astfel încât aceasta să includă și declarațiile făcute în cadrul proceselor desfășurate de organele legislative și autoritățile locale. Este bine cunoscut că este în interesul publicului ca nu doar oficialii publici aleși, ci și orice altă persoană să poată vorbi liber și fără frică în cadrul proceselor desfășurate de astfel de organe.

Mai mult, prevederea cu privire la exonerarea de răspundere pentru declarațiile făcute în cereri, scrisori sau plângeri adresate către autoritățile publice este una pozitivă. Totuși, proiectul de lege ar trebui să acorde protecție față de astfel de declarații făcute cu rea-credință.

În fine, proiectul de lege nu include o protecție deplină a „răspândirii rezonabile”: că persoanele nu poartă răspundere pentru răspândirea informațiilor defăimătoare și eronate în cazul în care acestea au acționat cu bună-credință și în conformitate cu etica profesională, și în cazul în care răspândirea informației se referea la o problemă de interes public. În timp ce o astfel de protecție este recunoscută în mod explicit în prevederile cu privire la protecția informației private a proiectului de lege,⁶⁴ protecția în cazurile de defăimare nu este pe deplin recunoscută. Prevederea din articolul 29 nu acordă această protecție tuturor persoanelor, ci doar instituțiilor mass-media. Se recomandă ca o prevedere specială să recunoască protecția față de publicarea unei relatări defăimătorii aplicabilă pentru fiecare persoană. Împreună cu aceasta, noi recomandăm ca articolul 24 – referitor la sarcina probațiunii – să fie modificat astfel încât să clarifice că îndată ce pârâtul stabilește că informația răspândită este de interes public, reclamantul trebuie să demonstreze intenția criminală pentru ca cererea să meargă mai departe.

Recomandări:

- exonerarea de răspundere trebuie extinsă astfel încât să includă declarațiile făcute în cadrul proceselor desfășurate de organele legislative sau autoritățile locale.
- Proiectul de lege ar trebui să prevadă protecția față de cereri, scrisori sau plângeri către autoritățile publice făcute cu rea-credință.
- O prevedere specială ar trebui să recunoască protecția „răspândirii rezonabile”, împuternicind nu doar instituțiile media, ci și orice persoană cu dreptul de a o invoca.
- Articolul 24 al proiectului de lege, ce stabilește sarcina probațiunii, urmează să fie modificat astfel încât să clarifice că îndată ce pârâtul stabilește că informația răspândită este de interes

⁶⁴ Vezi articolul 10, aliniatul 3 al proiectului de lege.

public, reclamantul trebuie să demonstreze intenția criminală pentru ca cererea să meargă mai departe.

V.2.5 Remedii/Sanctiuni

Privire generală

Remediile pentru defăimare sunt stabilite în articolele 26, 27 și 29 ale proiectului de lege. Acestea includ: dezmințirea, publicarea replicii, compensarea pentru prejudiciile morale. Dacă persoana obligată să dezmințe informația refuză să publice rectificarea, aceasta trebuie să plătească reclamantului o compensație în sumă de la 50 la 5000 unități convenționale (1 unitate = 50 lei moldovenești).

Articolul 29 stabilește criteriile pentru stabilirea cuantumului compensațiilor morale. Persoanele publice vor primi compensații morale doar în cazul în care acestea au fost defăimate cu rea-credință. Prejudiciul moral se acordă persoanei juridice doar dacă răspândirea informațiilor i-a periclitat managementul.

Articolul 29 tratează problema dificilă referitoare la „prejudiciile morale”. Aliniatul 1 stabilește o listă non-exhaustivă a factorilor care trebuie luați în considerare de către instanța de judecată atunci când aceasta stabilește cuantumul prejudiciilor morale, incluzând:

- caracterul și gravitatea suferințelor fizice și psihice cauzate reclamantului,
- natura informațiilor răspândite,
- gradul de răspândire a informației,
- personalitatea reclamantului,
- reputația pârâtului,
- gradul de vinovăție a pârâtului,
- consecințele răspândirii informației defăimătoare,
- starea materială a reclamantului și a pârâtului,
- publicarea rectificării,
- acordarea dreptului la replică sau publicarea dezmințirii până la depunerea cererii de chemare în judecată și
- orice alte circumstanțe importante pentru examinarea cauzei.

Articolul 29 limitează în continuare acordarea compensațiilor morale pentru o serie de circumstanțe:

- se vor acorda compensații pentru prejudiciile cauzate persoanei publice doar în cazul în care persoana publică a fost defăimată cu rea credință.
- prejudiciul moral se acordă persoanei juridice/ societăți comerciale doar dacă răspândirea informațiilor i-a periclilat managementul.
- nu se acordă compensații morale pentru defăimarea persoanei juridice care a fost lichidată.

Ultimul aliniat al articolului 29 stabilește protecția față de acuzația de defăimare a instituțiilor mass-media, stabilind că instituția mass-media poate fi atrasă la răspundere doar dacă aceasta a acționat cu rea-credință sau cu încălcarea obligațiilor profesionale.

Analiză

Principiile stabilite pentru determinarea cuantumului prejudiciilor morale sunt binevenite. Totuși, nu există o limită generală asupra prejudiciilor morale. Articolul 29 urmează să fie îmbunătățit prin impunerea unui plafon maxim pentru compensații.

În plus, regimul de sancțiuni din proiectul de lege nu se referă la principiile de proporționalitate, conform cărora sancțiunile pentru exprimare sunt strict proporționale prejudiciului cauzat. În cazul *Tolstoy Miloslavsky c. Regatului Unit*⁶⁵, Curtea Europeană a decis că stabilirea unei compensații în sumă de 1,500,000£ nu poate fi justificată drept „necesară într-o societate democratică”, și în consecință reprezintă o încălcare a articolului 10 al Convenției Europene. Curtea a remarcat:

Conform Convenției, compensațiile pentru prejudiciul cauzat de defăimare trebuie să fie proporționale cu prejudiciul adus reputației.⁶⁶

Conform celor de mai sus, se recomandă ca proiectul de lege să prevadă ca sancțiunile pentru defăimare să fie strict proporționale cu prejudiciului cauzat.

Prim urmare, prevederea din articolul 29 referitoare la faptul că prejudiciul moral se acordă persoanei juridice/ societăți comerciale doar dacă răspândirea informațiilor i-a periclilit managementul, este vagă deoarece este imposibil de prevăzut modul în care o relatare poate periclita managementul unei persoane juridice. Proiectul de lege nu prevede nimic în acest sens. Această prevedere trebuie omisă astfel încât persoanele juridice să nu poată intenta o acțiune în vederea obținerii prejudiciilor morale. Persoanele juridice ar trebui să aibă posibilitatea să intenteze acțiuni judiciare doar în cazul unor relatări defăimătoare făcute în adresa calității produselor sau serviciilor oferite de acestea.

Recomandări:

- Proiectul de lege ar trebuie să stabilească plafonul maxim pentru compensațiile morale.
- Proiectul de lege ar trebui să prevadă în mod expres ca sancțiunile pentru exprimare sunt strict proporționale cu prejudiciului cauzat.
- Articolul 29, ce permite persoanelor juridice să intenteze acțiuni pentru repararea prejudiciului moral, trebuie omis.

V.2.6 Diverse: lacune procedurale

Proiectul de lege nu impune nici o limită asupra răspunderii pentru defăimare și nu acordă remedii eficiente împotriva abuzării procesului judiciar de către reclamânți care prezintă cazuri de defăimare nefondate, care urmăresc nu să-și repare reputația, ci să înăbușe critica.

Faptul că proiectului de lege nu a reușit să impună restricții asupra răspunderii pentru defăimare stârnește îngrijorări deoarece mai multe persoane riscă să fie atrase la răspundere pentru „răspândirea nevinovată” a declarațiilor defăimătoare. De exemplu, prestatorii de servicii de internet pot fi atrași la răspundere pentru răspândirea relatărilor defăimătorii chiar dacă aceștia nu au o legătură directă cu această informație.

⁶⁵ 13 iulie 1995, cererea nr. 18139/91

⁶⁶ Ibid., aliniatul 49.

Se recomandă ca proiectul de lege să excludă din sfera de răspundere pentru defăimare persoanele care nu sunt autorii sau editorii, precum și cele care au publicat declarațiile care nu au știut și nu au avut de unde să știe că ei contribuiau la diseminarea declarațiilor defăimătoare. Articolul 16 al legii georgiene cu privire la libertatea de exprimare oferă un bun exemplu în acest sens, stipulând că „persoana nu trebuie să poarte răspundere dacă aceasta nu știa și nu avea cum să știe că răspândea informație defăimătoare”.

În plus, pârâții ar trebui să dispună de mijloace legale împotriva reclamanților care prezintă cazuri de defăimare nefondate, fără vreo șansă de succes, încercând să prevină critica adusă de mass-media față de acțiunile lor. Similar oricărei alte acțiuni legale, cazurile de defăimare nefondate au un efect descurajant asupra libertății de exprimare, ce este exploatat de către reclamanți în mod intenționat.

Un mecanism procedural urmează să fie stabilit pentru a omite pretențiile nefondate la etapa inițială, cu excepția cazului în care reclamantul prezintă o oarecare probabilitate de succes.

Recomandări:

- Proiectul de lege ar trebui să excludă din sfera de răspundere pentru defăimare persoanele care nu sunt autorii sau editorii, precum și cei care au publicat declarațiile care nu au știut și nu au avut de unde să știe că ei contribuiau la diseminarea declarațiilor defăimătoare.
- Proiectul de lege ar trebui să împuternicească instanțele de judecată să omită pretențiile nefondate la etapa inițială pentru a preveni suprimarea de către reclamanți răuvoitori a criticilor făcute de mass-media, prin inițierea cazurilor de defăimare fără șanse de succes.